کەسایەتی ئافرەتی موسوڵمان

وەک چۆن ئیسلام بە پێی قورئان وفەرمودە باسیکردووە

نووسینی

دکتور محمد علي الهاشمي

وەرگێڕانی

سندس علي عباس

پێداچوونەوەی

مامۆستا سید احمد سید عبدالوهاب بەرزنجی

42841

دار المعرفة

بەیروت

کتێبخانەی نارین

هەولێر

Preview sample - page 1 of 16 - Soran University Academic Digital Library

پێناسەی کتێب

ناوی کتێب : **کەسایەتی ئافرەتی موسڵمان**

وەك چۆن ئیسلام بە پێی قورئان وفەرموودە داپڕشتووە

نووسیـــــنی : **دکتور محمد علی الهاشمی**

وەرگێـڕانی : **سندس علی عباس**

پێداچوونەوەی: **مامۆستا سید احمد سید عبدالوهاب بەرزنجی**

دیزایـــــن : **چاپخانەی گوڵ** (نورالدین عبدالله)

بڵاوکـــــار: **کتێبخانەی نارین - هەولێر**

ژمارەی سپاردن (٨٦٠) ساڵی ٢٠٠٧ی پێدراوە

Preview sample - page 2 of 16 - Soran University Academic Digital Library

ناواخنی پەرتوک

پێشەکی چاپی یەکەم (دانەر) ٥

پێشەکی وەرگێڕ ١١

١ـ ئافرەتی موسڵمان لەگەڵ پەروەردگاری

- باوەڕدار و هۆشیارە ١٤

- پەروەردگاری دەپەرستێ ١٨

- هەر پێنج نوێژە فەرزەکانی ئەنجام دەدات ١٨

- ئامادەی نوێژی بە کۆمەڵ دەبێت لە مزگەوت ئەگەر بۆی ڕەخسا ١٩

- ئافرەتی موسڵمان ئامادەی نوێژی دوو جەژنە دەبێت ٢٦

نوێژە سوننەتە ڕاتیبەکان و سوننەتەکانیتری ئەنجام دەدات ٢٩

بە جوانی نوێژەکانی ئەنجام دەدات ٣٢

زەکاتی مالّی خوا لە مالّەکەی دەردەکات ٣٣

مانگی ڕەمەزان بە ڕۆژوو دەبێت و شەوەکەشی زیندوو دەکاتەوە ٣٤

ڕۆژووی سوننەت دەگرێ ٣٧

حەجی مالّی خوا دەکات ٣٨

عومرە دەکات ٣٩

گوێڕایەڵی فەرمانی پەروەردگاریەتی ٣٩

لەگەڵ پیاوی بێگانە بە تەنها کۆنابێتەوە ٤٥

پابەندە بە باڵاپۆشی شەرعی ٤٦

Preview sample - page 3 of 16 - Soran University Academic Digital Library

خۆی دوور دەگرێ لە تێکەڵی بێ سنوور ٥٣
تەوقە لەگەڵ پیاوی نامەحرەم ناکات و دەست ناخاتە دەستی ٥٤
گەشت ناکات نەگەڵ لەگەڵ مەحرەمێکی نەبێت ٥٥
ڕازیبە بە قەزا و قەدەری خوا ٥٦
تەوبەکار و گەڕاوەیە ٥٧
هەست بە بەرپرسیارێتیەکەی دەکات لەبارەی نەندامانی خێزانەکەی ٥٧
خەمی سەرەکی ڕۆژامەنی خوایە ٥٨
خۆی دەنوێنێ لە واتای بەندایەتی بۆ خوا ٥٩
کاردەکات بۆ سەرخستنی ناینی خوا ٦٠
شانازی دەکات بە کەسایەتیە ئیسلامیەکەی و ناینە ڕەواکەی ٧٨
پشتگیری و خۆشەویستی تەنها بۆ خوایە ٨٥
فەرمان دەکات بە چاکە و جلەوگیری دەکات لە خراپە ٨٧
زۆر قورئان دەخوێنێ ٨٩

٢ـ نافرەتی موسڵمان لەگەڵ خودی خۆی

دەستپێك ٩٢
(أ) جەستەی ٩٣
میانڕەوە لە خواردن و خواردنەوەی ٩٣
وەرزشی جەستەیی نەنجام دەدات ٩٤
جەستە و جل و بەرگی خاوێنە ٩٥

Preview sample - page 4 of 16 - Soran University Academic Digital Library

گرنگی و بایەخ دەدات بە دەم و ددانی ۹۷
گرنگی دەدات بە چاککردن و جوانکردنی قۆەکەی ۹۹
دیەن و شێوەی رێنك و پێکە ۱۰۰
ناخزێتە ناو خۆدەرخستن و زیادەڕۆیی کردن لە خۆرازاندنەوە ۱۰۳
(ب) بیروهۆشی ۱۰٤
بیروهۆشی ڕادێنن بە زانست و زانیاری ۱۰٤
نافرەتی موسڵمان پێویستە چی فێر ببێت و لێی شارەزا بێت ۱۰۸
شارەزا بوونی نافرەتی موسڵمان لە زانست ۱۰۹
دوورە لە نەفسانە و قسە و کرداری پڕوپوچ ۱۱۳
لە خوێندنەوە دانابڕێ ۱۱۳
(ج) گیانەکەی ۱۱۳
پابەندە بە خواپەرستی و خاوێنکردنەوەی دەروون ۱۱۳
هاوڕێی خواناس هەڵدەبژێرێ و پابەندە بە نامادەبوون لە کۆڕی نیمان ۱۱۵
وێردەکان و پاڕانەوەکان زۆر دوبارە دەکاتەوە ۱۱۷

۲- نافرەتی موسڵمان لەگەڵ دایک و باوکی

چاکەکارە لەگەڵیان ۱۱۸
ڕێزیان دەزانێ و دەزانێ چی واجبە لەسەری بەرامبەریان ۱۱۸
چاکەکارە لەگەڵ دایك و باوکی نەگەرچی موسڵمانیش نەبن ۱۲۲
زۆر دەترسێ لە خراپەکردن لەگەڵیان ۱۲۳

Preview sample - page 5 of 16 - Soran University Academic Digital Library

یەکەمجار چاکە لەگەڵ دایکی دەکات پاشان لەگەڵ باوکی ١٢٣
بە شێوازی جوان چاکە لەگەڵ دایك و باوکی دەکات ١٢٥

ئـ نافرەتی موسڵمان لەگەڵ هاوسەرەکەی

هاوسەرگیری لە ئیسلام ١٢٩
بە باشی هاوسەری هەڵدەبژێ ١٣٠
گوێڕایەڵ و چاکەکارە لەگەڵ هاوسەری ١٣٦
لەگەڵ خەسووی چاکەکارە و ڕێز لە خزم و کەسی میردی دەگرێت ١٤٨
نەوپەڕی خۆشەویستی دەخوێنێ بۆ میردی و هەوڵی ڕازیکردنی دەدات ١٥٠
هیچ نهێنییەکەی نادرکێنێ و ناشکرای ناکات ١٥٣
پاڵپشتی دەکات و بەشداری ڕاو بۆچوونەکانی دەکات ١٥٦
هانی دەدات بۆ بەخشین و خەرجکردن لە پێناوی خوا ١٦١
پاڵپشتی دەکات لە گوێڕایەڵی بوونی بۆ خوا ١٦٢
دڵ و دەروونی پڕ دەکات ١٦٢
خۆی بۆ دەڕازێنێتەوە ١٦٣
بە ڕووی خۆش و سوپاسگوزاریەوە پێشوازی لێ دەکات ١٦٤
بەشداری خۆشی و ناخۆشیەکانی دەکات ١٦٥
چاوی دەپارێزێ لە بێجگە لە میردی ١٦٦
باس و خاسیەتی نافرەتێتری بۆ ناکات ١٦٦
ئارامی و حەسانەوەی و دڵنیایی بۆ دابین دەکات ١٦٧

Preview sample - page 6 of 16 - Soran University Academic Digital Library

لێبوردە و دڵنەرمە ١٦٧
خاوەنی کەسایەتیەکی بەهێز و دانایە ١٦٨
لە سەرکەوتووترینی هاوسەرانە ١٧٣

٥ـ نافرەتی موسڵمان لەگەڵ منالەکانی

دەستپێک ١٧٥
پەی دەبات بە بەرپرسیاریەتیە گەورەکەی لە ناست منالەکانی ١٧٥
سەرکەوتووترین شێواز دەگرێتەبەر بۆ پەروەردەکردنیان ١٧٩
وا دەکات هەست بە خۆشەویستی و سۆزی بکەن ١٧٩
یەکسانی دەکات لە نێوان کوڕ و کچەکانی ١٨٢
لە سۆز و چاودێریەکەی جیاوازی ناکات لە نێوان کوڕ و کچ ١٨٣
نزا و پاڕانەوەی خراپ لە منالەکانی ناکات ١٨٦
ناگادارە لە هەرچی کاردەکاتە سەر دروستبوون و ناڕاستەکردنیان ١٨٦
بەهاڕەوشتیەکانیان تیادا دەڕوێنێ ١٨٩

٦ـ نافرەتی موسڵمان لەگەڵ بووک و زاواکانی

(أ) لەگەڵ بووکەکانی

- تێڕوانینی بۆ بووکەکەی ١٩٠
- بووکێکی باش هەڵدەبژێرێ ١٩٠
ڕێز لە ڕاستی بوونی لە مانی هاوسەرایەتی دەگرێ ١٩١
- نامۆژگاری دەکات و تێکەڵی تایبەتمەندیەکانی نابێت ١٩٢

Preview sample - page 7 of 16 - Soran University Academic Digital Library

- چاکەکارە لەگەڵ بووک و پەفتاری باشە لەگەڵی ۱۹۲
دانا و دادپەروەرە لەکاتی بڕیاردانی لەسەر بووکەکەی ۱۹۳

(ب) لەگەڵ زاواکانی

تێڕوانینی بۆ زاوا ۱۹۵
- زاوای باش هەڵدەبژێری ۱۹۵
- ڕێزی لێ دەگرێ و چاکەکارە لەگەڵی ۱۹۵
پاڵپشتی کچەکەی دەکات تاوەک هاوسەرێکی چاک بێت لەگەڵ مێردی ۱۹۶
— دادپەروەرە و لەسەر ناحەق لایەنگیری کچەکەی ناکات ۱۹۶
دانا و لێهاتووە لە ڕووبەڕووبوونەوەی گرفتەکان ۱۹۷

۷ـ نافرەتی موسڵمان لەگەڵ خزم و کەس و کاری

نافرەتی موسڵمان و کەس و کاری ۱۹۹
- ڕێزگرتنی ئیسلام لە خزمایەتی ۱۹۹
- نافرەتی موسڵمان بەپێی ڕێنمایی ئیسلام پەیوەندی خزمایەتی دەگەیەنێ ۲۰٤
پەیوەندی خزمایەتی دەگەیەنێ نەگەرچی ناموسڵمانیش بن ۲۰٦
لە وانا بەرفراوانەکەی پەیوەندی خزمایەتی تێگەیشتووە ۲۰۸
پەیوەندی خزمایەتی دەگەیەنێ نەگەرچی نەوان سەردانی نەکەن ۲۰۸

۸ـ نافرەتی موسڵمان لەگەڵ دراوسێکانی

نافرەتی موسڵمان چاکەکار و دڵسۆزە بۆ دراوسێکانی ۲۱۰

Preview sample - page 8 of 16 - Soran University Academic Digital Library

ڕێنمایی ئیسلام بە چاکەکردن لەگەڵ دراوسێ بەرجەستە دەکات ٢١٠

نەوەی بۆ خۆی پێی خۆشە بۆ دراوسێکانی پێی خۆشە ٢١١

بەپێی توانای خۆی لەگەڵ دراوسێکانی چاکە دەکات ٢١٢

چاکە لەگەڵ دراوسێکانی دەکات نەگەرچی موسڵمانیش نەبن ٢١٤

لە چاکەکردنیدا دراوسێ نزیکەکانی پێش دەخات پاشان نەوانەتر ٢١٥

نافرەتی موسڵمانی ڕاستگۆ باشترین دراوسێیە ٢١٥

دراوسێی خراپ و لابەرەی ڕەشی ٢١٦

دراوسێی خراپ لە بەخششی نیسان دامالراوە ٢١٦

دراوسێی خراپ نافرەتێکە کار و کردەوەکانی بە هەدەر چووە ٢١٧

کەمتەرخەمی ناکات لە چاکەکردن لەگەڵ دراوسێکانی ٢١٨

نارام دەگرێ لەسەر نازار و کەم و کورتیەکانی دراوسێ ٢١٩

٩- نافرەتی موسڵمان لەگەڵ خۆشکان و هاوڕێیانی

لە پێناوی خوا خۆشیانی دەوێت و هاوڕێیەتیان دەکات ٢٢١

پلەوپایەی نەوانەی لە پێناوی خوا یەکتریان خۆش دەوێت ٢٢٢

کاریگەری خۆشویستن لە پێناوی خوا لە ژیانی موسڵمانان ٢٢٤

لە خۆشکانی دەنگ دانابڕێ و پشتیان تێ ناکات ٢٢٥

چاوپۆش و لێبوردەیە بەرامبەریان ٢٢٨

بە ڕوویەکی خۆش بەرەو ڕووی خۆشکانی دەچێت ٢٢٩

دڵسۆز و نامۆژگارە بۆیان ٢٣٠

Preview sample - page 9 of 16 - Soran University Academic Digital Library

چاکەکار و نەمەکدارە بۆیان ٢٣١
نەرم و نیان و بەزەییە لەگەڵیان ٢٣٢
لە پاشملە باسیان ناکات ٢٣٣
دورە لە مشت و مڕ و گاڵتە و گەپی نەزیەت نامێز و شکاندنی بەڵێن ٢٣٤
دەستبلاوە و ڕێز لە خوشکانی دەگرێت ٢٣٥
لە پاشملە نزا بۆ خوشکانی دەکات ٢٣٨

١٠- نافرەتی موسڵمان لەگەڵ کۆمەڵگاکەی

دەستپێك ٢٤٠
خوڕەوشتی چاك و جوانە ٢٤١
ڕاستگۆیە ٢٤٥
گەواهی بە درۆ نادات ٢٤٥
دڵسۆز و نامۆژگارە ٢٤٦
خێر و چاکە بە خەڵکی نیشان دەدات ٢٤٧
فێڵ و تەڵەکە و ناپاکی ناکات ٢٤٨
بەڵێنی دەباتە سەر ٢٥٠
دوورە پەرێزە لە دووڕوویی ٢٥٢
خاوەنی حەیا و شەرمە ٢٥٤
پاکیزە و جوامێرە ٢٥٥
تێکەڵی کارێك نابێت پەیوەندی بەوەوە نەبێت ٢٥٦

Preview sample - page 10 of 16 - Soran University Academic Digital Library

دووره پەرێزە لە باسکردنی نابڕووی خەڵك و شوێنکەوتنی عەیبەکانیان ٢٥٧
دووره لە ڕیا (ڕووپامایی) ٢٥٩
لە بڕیارەکانی دادپەروەرە ٢٦١
ستەم ناکات ٢٦٣
دادپەروەرە لە بەرامبەر نەوەی خۆشی ناوێت ٢٦٤
بە پەژارەی کەس شاد نابێت ٢٦٧
بە دورە لە گومانی خراپ ٢٦٧
زمانی دەگرێ لە غەیبەت (باسکردنی پاشملە) و قسە هێنان و بردن (دووزمانی) ٢٧٠
خۆی دوور دەگرێ لە جنێو و قسەی پیس ٢٧١
گاڵتە بە کەس ناکات ٢٧٣
نەرم و بەزەییە بەرامبەر خەڵك ٢٧٣
میهرەبانە ٢٧٦
کارەکات لەسەر سوودگەیاندن بە خەڵکی و لادانی نازار و شکستی لێیان ٢٧٩
خەم لەسەر خوشکی قەرزاری دەڕەوێنێتەوە ٢٨٢
چاوتێر و بەخشندەیە ٢٨٣
ناز و منەت ناکات بەسەر ئەوانەی خێریان پێ دەکات ٢٩٠
ناڕام و لەسەرخۆیە ٢٩١
لێبوردە و نەرم و نیانە و ڕق و کینە لە دڵ هەڵناگرێ ٢٩٣
ناسانکارە و کار لەسەر خەڵکی گران و نالۆز ناکات ٢٩٧

Preview sample - page 11 of 16 - Soran University Academic Digital Library

چاکەکار و نەمەکدارە بێزیان ٢٣١
نەرم و نیان و بەزەییە لەگەڵیان ٢٣٢
لە پاشملە باسیان ناکات ٢٣٣
دورە لە مشت و مڕ و گاڵتە و گەپی نەزیەت نامێز و شکاندنی بەڵێن ٢٣٤
دەستبڵاوە و ڕێز لە خوشکانی دەگرێت ٢٣٥
لە پاشملە نزا بۆ خوشکانی دەکات ٢٣٨

١٠- ئافرەتی موسڵمان لەکەڵ کۆمەڵگاکەی

دەستپێک ٢٤٠
خوێندوشتی چاك و جوانە ٢٤١
ڕاستگۆیە ٢٤٥
گەواهی بە درۆ نادات ٢٤٥
دڵسۆز و نامۆژگارە ٢٤٦
خێر و چاکە بە خەڵکی نیشان دەدات ٢٤٧
فێڵ و تەڵەکە و ناپاکی ناکات ٢٤٨
بەڵێنی دەباتە سەر ٢٥٠
دوورە پەرێزە لە دووڕوویی ٢٥٢
خاوەنی حەیا و شەرمە ٢٥٤
پاکیزە و جوامێرە ٢٥٥
تێکەڵی کارێك نابێت پەیوەندی بەوەوە نەبێت ٢٥٦

Preview sample - page 12 of 16 - Soran University Academic Digital Library

دوورە پەرێزە لە باسکردنی ناپرووی خەڵک و شوێنکەوتنی عەیبەکانیان ٢٥٧
دوورە لە ڕیا (ڕوویامایی) ٢٥٩
لە بڕیارەکانی دادپەروەرە ٢٦١
ستەم ناکات ٢٦٣
دادپەروەرە لە بەرامبەر نەوەی خۆشی ناوێت ٢٦٤
بە بەژارەی کەس شاد نابێت ٢٦٧
بە دورە لە گومانی خراپ ٢٦٧
زمانی دەگرێ لە غەیبەت (باسکردنی پاشمە) و قسە هێنان و بردن (دووزمانی) ٢٧٠
خۆی دوور دەگرێ لە جنێو و قسەی پیس ٢٧١
گاڵتە بە کەس ناکات ٢٧٣
نەرم و بەزەییە بەرامبەر خەڵک ٢٧٣
میهرەبانە ٢٧٦
کاردەکات لەسەر سوودگەیاندن بە خەڵکی و لادانی نازار و شکستی لێبیان ٢٧٩
خەم لەسەر خوشکی قەرزاری دەرەوێنێتەوە ٢٨٢
چاوتێر و بەخشندەیە ٢٨٣
ناز و منەت ناکات بەسەر نەوانەی خێرێان پێ دەکات ٢٩٠
ناڕام و لەسەرخۆیە ٢٩١
لێبوردە و نەرم و نیانە و ڕق و کینە لە دڵ هەڵناگرێ ٢٩٣
ناسانکارە و کار لەسەر خەڵکی گران و ناڵۆز ناکات ٢٩٧

Preview sample - page 13 of 16 - Soran University Academic Digital Library

نەرمیی (حەسودی) نابات ۲۹۷
دوورە لە شانازی و حەزی خۆدەرخستن ۳۰۰
دوورە لە خۆگۆرین و خۆسەپاندن و بالگران کردن (التنطع والتکلف) ۳۰۰
کەسایەتیەکەی لەلای خەلکی خۆشەویستە ۳۰۱
لەگەڵ خەلکی دەسازێ و خۆشەویستە ۳۰۲
نهێنی دەپارێزێ ۳۰٤
ڕووی خۆشە ۳۰٦
نیشکی سوکە ۳۰٦
خۆشی و ناسودەیی دەخاتە دڵان ۳۰۹
تووند نێیە ۳۰۹
لووت بەرزی ناکات ۳۱۲
خاک سیفەت و خۆ بەکەم زانە ۳۱۳
میانڕەوە لە جل و بەرگ و ڕواڵەت و دیمەنی ۳۱٤
گرنگی دەدات بە کارە بەرز و پایەدارەکان ۳۱٦
گرنگی دەدات بە کاروباری موسڵمانان ۳۱۷
ڕێز لە میوانی دەگرێ ۳۱۸
پێویستی خۆی فەرامۆش دەکات بۆ کەسانی پێویستتر (خۆنەویستە) ۳۲۲
داب و نەریتەکانی ملکەچی پێوەرەکانی نیسلام دەکات ۳۲۳
پابەندە بە نەدەبی نیسلام لە خواردن و خواردنەوەی ۳۲٦

Preview sample - page 14 of 16 - Soran University Academic Digital Library

پابەندە بە سلاوی نیسلام ٣٣١
ناچیتە بێجگە لە مالی خۆی مەگەر بە مۆلەت وەرگرتن ٣٣٥
بچیتە کۆڕێك لەو شوێنە دادەنیشێ کە کۆتایی کۆڕەکەیە ٣٣٨
نەگەر سێ نافرەت بوون دووانیان جیانابنەوە و بە تەنیی قسە ناکەن ٣٣٩
ڕێز دەنێ لە نافرەتی بەسالاچوو و چاکەکار و بەخشندە ٣٤٠
چاو بە مالی خەلکیدا ناگێڕێ ٣٤١
لە کۆڕ و دانیشتنەکان باوەشك نادات تا لە توانای دابێت ٣٤١
لەکاتی پشمین دەست دەگرێ بە نەدەبی نیسلام ٣٤٢
چاوەڕوانی جیابونەوەی هیچ نافرەتێك ناکات لە میزدەکەی تا
بە خۆی شوێنی بگرێتەوە ٣٤٤
کار و پیشەیەك هەڵدەبژێرێ بگونجێ لەگەڵ سروشتە مێیانەکەی ٣٤٥
لاسایی پیاوان ناکاتەوە ٣٥٠
بانگەواز دەکات بۆ حەق و ڕاستی ٣٥٢
فەرمان دەکات بە چاکە و قەدەغەی خراپە دەکات ٣٥٤
زرنگ و دانایە لەکاتی بانگەوازکرنیدا ٣٥٦
لەگەڵ نافرەتانی چاکەخواز هاوڕێیەتی دەکات و تێکەڵ دەبێت ٣٥٨
هەوڵی چاککردنی نێوانی نافرەتان دەدات ٣٦١
تێکەڵی نافرەتان دەبێت و ناڕام دەگرێ لەسەر نەزیەت و نازاریان ٣٦٢
چاکەی لەبەر چاوە و سوپاسی لەسەر دەکات ٣٦٣

Preview sample - page 15 of 16 - Soran University Academic Digital Library

سەردانی نەخۆش دەکات ٣٦٥
شیوەن ناگێڕێ بۆ مردوو ٣٦٩
شوێنی جەنازە ناکەوێت ٣٧٢
دوماهی و بەدواداچوون ٣٧٤
دوماهی وەرگێڕ..... ٣٨١
گرنگترین سەرچاوەکانی دانەر ٣٨٣
سەرچاوەکانی وەرگێڕ..... ٣٨٦
ناواخنی پەرتووک ٣٨٧
سوپاس و پێزانین..... ٤٠٢

Preview sample - page 16 of 16 - Soran University Academic Digital Library